

Prijevod
UDK 321.64(620)
355(620):321.7(73)
323.27(620)
Primljeno: 5. listopada 2011.

Vojno nadziranje demokracije u Egiptu: Nastojanje vojske da kreira egipatsku budućnost

JEFF MARTINI, JULIE TAYLOR*

Sažetak

U tekstu se analizira ambivalentna uloga vojske u recentnoj egipatskoj revoluciji i procesu demokratske tranzicije koji je njome započeo. S jedne strane, svrgavanje režima Hosnija Mubaraka rezultat je djelovanja vojske koja je od izbijanja revolucije pružila podršku prosvjednicima. Vrhovni savjet oružanih snaga, vojno tijelo koje je preuzelo vlast u Egiptu, obećao je osigurati miran prijenos vlasti unutar slobodnog i demokratskog sustava. S druge strane, neki postupci vojne vlasti u prijelaznom periodu upućuju na to da bi u narednom razdoblju upravo vojska mogla postati glavnim čimbenikom blokiranja demokratizacijskog procesa. Autori smatraju da glavni cilj vojske nije zadržavanje vlasti, nego izgradnja takvog političkog sustava u kojem će uživati povlašten položaj slobodna od civilnog nadzora. Da bi se izbjeglo zaustavljanje procesa demokratizacije, autori smatraju da SAD treba iskoristiti svoj utjecaj i privoljeti vojni vrh, zaokupljen vlastitim ugledom u javnosti, da nastavi započete reforme.

Ključne riječi: Egipat, egipatska revolucija, demokratska tranzicija, civilni nadzor, vojska

Mnogi poznati prizori iz egipatske revolucije prikazuju egipatsku vojsku kako podržava pobunu na Tahrirskom trgu u Kairu.** Onoga trenutka kada su se vojnici pridružili pobunjenicima te im dopustili da po tenkovima ispisuju poruke "Mubarak, odlazi!", prosvjednici su se uvjerali da će vojska stati u zaštitu revolucije te pokrenuti Egipat u smjeru demokracije. Vrhovno se zapovjedništvo egipatske voj-

* *Jeff Martini*, projektni suradnik, korporacija RAND; *Julie Taylor*, politički analitičar, korporacija RAND.

** Izvor: Martini, J. & J. Taylor, 2011: *Commanding Democracy in Egypt*, *Foreign Affairs* (90) 5: 127-137.

ske obvezalo da će ispuniti upravo taj cilj. Naime, dan nakon pada režima Hosnija Mubaraka Vrhovni savjet oružanih snaga (dalje u tekstu VSOS), vojno tijelo koje je preuzelo vlast u zemlji, obećao je da će “osigurati miran prijenos vlasti unutar slobodnog i demokratskog sustava kojim će izabrane civilne vlasti u zemlji preuzeti odgovornost vladanja državom”. Ipak, pokušaji VSOS-a da suzbije unutarnje otpore te uspori započeti proces demokratizacije opravdano su kod mnogih pobudili sumnje u prave namjere vrhovnog zapovjedništva. Hoće li vojska ispuniti svoje obećanje dano pobunjenicima da će poduprijeti njihove napore da uspostave demokraciju? Ili namjerava Mubarakovu vlast nadomjestiti svojom, odnosno vlašću autokrata bliskog vojnim krugovima?

Za sada se čini da VSOS nakon zakazanih parlamentarnih izbora ove jeseni neće imati nikakvih ambicija za ostanak na vlasti. Također se čini da vojska nema namjeru obnoviti jednopartijski sistem. Međutim, sadašnji pozitivni stav vojske prema revoluciji može stvoriti krivu sliku kod onih koji se iskreno nadaju istinskoj demokratizaciji Egipta, dakle sustavu u kojemu bi institucija vojske bila podređena civilnim vlastima. Povrh svega, egipatski generalski kadar odlučan je u namjeri da održi stabilnost zemlje i zaštiti svoj privilegirani položaj. Naime, vojnom je vrhu jasno da je svako potencijalno izbijanje nestabilnosti u društvu, mogućnost javne kritike, te sukladno tome mogućnost stvaranja podjela u vlastitim redovima direktna posljedica njihova vladanja državom. Stoga vojska po svaku cijenu želi izbjeći odgovornost za sve veće društveno-ekonomske probleme, kao što su visoka inflacija i nezaposlenost, kontinuirano nezadovoljstvo radnika te povećana stopa kriminala. Slijedeći tu logiku, VSOS zdušno želi predati vlast novoizabranoj egipatskoj vladi – ne iz neke duboko usađene vjere u demokraciju, već iz čiste potrebe da sačuva svoju moć i utjecaj.

Otkako je revolucija završila, VSOS-ovo zauzimanje za demokraciju u praksi se doista pokazalo u najmanju ruku mlakim. Na procesima zatvorenima za javnost generali su sudili oko 7000 ljudi, među kojima je bilo blogera, novinara i prosvjednika. U svibnju je general Mamdouh Shahnin, član VSOS-a, izjavio da bi novi egipatski ustav trebao dati vojsci “neku vrstu osiguranja (...) kako ne bi bila pod predsjedničkim skutom” te da vojska ne bi smjela biti pod nadzorom parlamenta. Vojska je u srpnju najavila da će prihvatiti smjernice u izradi ustava podržavajući prijedloge koji bi im omogućili pravnu osnovu za interveniranje u široko područje egipatskog političkog života, uključujući i zaštitu sekularne države. Dakle, čini se da generalski kadar ne teži uspostavljanju otvorenog i predstavničkog političkog sustava u Egiptu, već sustavu u kojemu bi vojska u pitanju vanjske politike imala posljednju riječ i u kojem ne bi bila ni pod kakvim javnim nadzorom. Gledano iz njihove perspektive, novoizabrana bi vlada nosila teret dnevnopolitičkih problema i javnog nezadovoljstva.

Ipak, generali možda uviđaju da jednom kad se proces demokratizacije pokrene, teško ga je držati pod kontrolom. Ako se održe izbori, predsjednik ili parlament koji namjerava vladati vojskom u konačnici bi mogao politički nadmudriti vojsku te je podčiniti civilnim vlastima. S druge strane, ako se ne ispune zahtjevi pobunjenika u vezi s procesom demokratizacije, vojska bi mogla izgubiti potporu naroda iskazanu u vidu javnog odobravanja vojnog upletanja u politički život zemlje. Što se tiče zauzimanja stava Sjedinjenih Američkih Država prema događajima u Egiptu, čini se da bi SAD trebao pružiti potporu liberalnim snagama kako bi iskoristile sadašnju povoljnu situaciju u kojoj je vojska ponajviše zaokupljena svojim ugledom u narodu te tako izvršiti pritisak na generale da prihvate demokraciju.

Selektivna revolucija

Ponašanje vojske u revoluciji iznenadilo je mnoge Egipćane. Kada je izbila pobuna, vojska je javno obznanila da neće intervenirati. Nedugo potom svrgnula je Mubarak. Još od 1952. godine, kada je grupa vojnih časnika državnim udarom preuzela vlast, svi egipatski vlastodršci uglavnom dolaze iz redova vojske te se oslanjaju na njezinu podršku. Za svoju odanost generali su uživali povlastice sklapanja unosnih poslova te trgovanja zemljom. U trenutku dok se odvijala revolucija u Egiptu teško je bilo povjerovati da bi se vojska svrstala na stranu pobunjenika te ugrozila svoj poseban odnos s vlašću.

Spona između vojske i Mubarak ipak nije tako naglo raskinuta. U posljednjih desetak godina Mubarak je pokušao uspostaviti svojevrsnu ravnotežu moći u odnosu na vojsku, stvarajući novu klasu kapitalista među starim prijateljima režima. Osjetno opadanje moći vojske moglo se vidjeti u sve učestalijem Mubarakovu zanemarivanju njezinih ekonomskih interesa, odbijanju njezinih prijedloga u vezi s imenovanjem ministara u vladi te promicanju svog sina kao svog budućeg nasljednika, s čime se vojska nikako nije slagala. Iako vojska nije imala namjeru silom oboriti Mubarakov režim, revolucija 2011. godine pružila joj je jedinstvenu priliku da ponovno zauzme središnje mjesto u društvu. Otkako je svrgnuo Mubarak i preuzeo vlast, VSOS je na spretan način uspio usmjeriti sav nakupljeni gnjev naroda zbog korupcije prema onima koji su mu za Mubarakove vlasti predstavljali prijetnju: Mubarakovim poslovnim prijateljima i članovima Nacionalno-demokratske partije (NDP), donedavno stranke na vlasti.

Generalski kadar sada polaže nade u stvaranje sustava u kojemu novouspostavljene demokratske institucije ne bi ugrožavale njegovu moć niti bi omogućavale stvaranje bilo kakve političke grupe koja bi osporavala njegov autoritet. U tom smislu treba razumjeti VSOS-ovu odluku da legalizira zakonom zabranjene stranke i dopusti organiziranje novih. Iako je takav potez svojevrsni ustupak javnim zahtjevima pobunjenika, vojska je tim činom također rascjepkala političku moć u zemlji

– a vojsci je difuzna moć trenutno najviše u interesu. U tom udaru na potencijalne centre moći VSOS je, osim što je postupno priveo pravdi Mubaraka i njegove dužnosnike, agresivno napao i pripadnike poslovne elite kao što je npr. magnat čelične industrije i bivši vođa NDP-a Ahmed Ezz, koji se pod Mubarakom obogatio u procesu privatizacije i ozbiljno zaprijetio političkoj poziciji vojske.

S druge strane, generalima je jasno da se ne mogu ponašati kao da se revolucija nije dogodila i da moraju ispuniti određene zahtjeve koje su postavili pobunjenici. Stoga je VSOS zakonski odredio broj i trajanje predsjedničkih mandata, pojačao pravni nadzor nad izborima te proces registriranja novih političkih stranaka učinio transparentnim. Također, obećao je da neće imati svoga kandidata u predsjedničkoj utrci te da će poštovati svoje ustaljeno pravilo po kojemu svi pripadnici vojske te unutrašnje sigurnosno osoblje (oko 1,5 milijuna ljudi) neće glasovati. Međutim, VSOS po svaku cijenu želi egipatsku vladu koja neće ugrožavati povlašten položaj vojske u društvu. Njegova je namjera da izgradi sustav koji će biti bolji i demokratskiji od Mubarakova, ali koji će biti podređen njegovim interesima, nadajući se da će većina Egipćana u svojoj čežnji za stabilnošću prihvatiti i takav kompromis.

Demokracija na vojni način

Proces demokratizacije u Egiptu započeo je tako što je VSOS stao iza onih političkih snaga koje su ili preslabe ili uopće nemaju namjeru suprotstaviti se dominaciji vojske u političkom životu. Vojska se tako dodvorila dvama ključnim akterima revolucije: obnovljenim opozicijskim strankama kao što je stranka Wafd, koja je kritizirala vojsku zbog određenih političkih poteza, ali nikada ne dovodeći u pitanje njezino pravo na vlast. Drugi i mnogo važniji akter jesu islamisti, odnosno Muslimansko bratstvo, kojem je baš kao i VSOS-u u interesu suzbijanje rastućeg utjecaja liberalnih snaga (doduše, iz potpuno drugih razloga) te koje posjeduje zavidnu moć mobiliziranja masa.

Pritisци vojske da se izbori održe ove jeseni, ni godinu dana od rušenja Mubarakova režima, jasan su pokazatelj da vojska s navedenim akterima namjerava kreirati i utjecati na bližu egipatsku političku budućnost. Iako je opravdana želja generala da se izbori što prije završe kako bi se oni što prije mogli vratiti u svoje vojne barake, pritisak koji su nametnuli vremenskim određenjem izbora onemogućuje rad novih političkih snaga. Za mladu egipatsku demokraciju još je možda najopasniji izborni sustav koji je potvrdio VSOS, a po kojemu se zastupnici biraju po većinskom sustavu za gotovo polovinu mjesta u nižem domu egipatskog parlamenta (druga polovina mjesta bira se po sistemu stranačkih lista). Iako se to na prvi pogled može činiti tehničkim, manje važnim pitanjem, takav zakon ozbiljno ugrožava egipatsku demokraciju. U prvom redu, on ide u prilog lokalnim moćnicima, koji su se za Mubarakove vlasti običavali kandidirati na nezavisnim listama, da bi se odmah po za-

vršetku izbora priključili NDP-u te tako osigurali pokroviteljstvo najjače političke opcije u svojoj izbornoj jedinici. Sistem većinskog izbornog sustava samo će učvrstiti tu praksu natjecanja izbornih kandidata oko toga koji od njih može osigurati više sredstava za svoj okrug. Vojsci dakle takav izborni sustav u svakom slučaju više odgovara od razmjernog izbornog sustava, koji bi potakao razvoj stranačkih identiteta te omogućio glasačima da biraju stranke s nacionalnim programima. Također, takav bi izborni sustav Egipćanima predstavio nove političke opcije u zemlji koje bi se odupirale VSOS-ovu autoritetu, pogotovo u nerazvijenim krajevima zemlje gdje još uvijek prevladavaju lokalni moćnici.

Vojska trenutno vrši velik pritisak na parlament kako bi se sačuvala odredba po kojoj “farmeri” i “radnička klasa” polažu pravo na polovinu mjesta u donjem domu egipatskog parlamenta. Tu je odredbu prvi uveo bivši predsjednik Egipta Abdul Naser kako bi osnažio široke slojeve naroda. Umirovljeni vojni kadar i unutarnje sigurnosno osoblje tu su odredbu i nakon Nasera nastavili koristiti u svoje svrhe, sebe kvalificirajući kao farmere ili radnike. Sadašnji predsjednički kandidat Amr Mousa, koji je svojedobno bio egipatski ministar vanjskih poslova te glavni tajnik Arapske lige, priznao je da su “ustvari 90% tih tzv. farmera bivši pripadnici časničkog kadra”. Kada pojedinci iz vojske preuzimaju državne dužnosti, uglavnom postaju članovi Vijeća za obranu i nacionalnu sigurnost. Riječ je o jedinom tijelu u egipatskoj vladi koje tek formalno ima nadzor nad vojskom, čime je dodatno onemogućen ionako slab civilni nadzor.

Po završetku revolucije generalski je kadar inzistirao na zadržavanju kontrole nad ključnim polugama vlasti, što se u prvom redu odnosilo na pokrajinska namjesništva. Pokrajinske čelnike koji nadziru sve lokalne razvojne projekte imenuje vlada. Oni time postaju središnji akteri kada je riječ o raspodjeli državnog pokroviteljstva. Za Mubarakove vlasti gotovo tri četvrtine pokrajinskih čelnika dolazilo je ili iz redova vojske ili iz unutarnjih sigurnosnih i obavještajnih službi. Mnogi su očekivali da će nakon revolucije VSOS povećati civilno upravljanje pokrajinama, međutim dogodilo se upravo suprotno. U travnju je prijelazna vlada povećala broj službenih mjesta bivšim vojnim i sigurnosnim časnicima. Suočivši se sa široko rasprostranjenim javnim negodovanjem, vojni vrh sada razmatra mogućnost direktnog izbora pokrajinskih čelnika, no konačna odluka još nije donesena.

Međutim, tokom čitavog razdoblja od kraja revolucije VSOS ne propušta ni jednu priliku da opravda i naglasi važnost zaštite države. Vojska je kontinuirano upozoravala na prijetnju kontrarevolucije i na navodne namjere “stranih faktora” da izazovu podjele u narodu i vojsci, te se tako umiješaju u unutarnje stvari države. Nakon izbijanja sektaškog nasilja u Kairu u svibnju, kada je ubijeno petnaestero ljudi te spaljene dvije crkve, VSOS je upozorio da su egipatski ekonomski i sigurnosni problemi “rezultat djelovanja unutarnjih i vanjskih neprijatelja države” kojima je

cilj “stvaranje razdora između vojske i naroda te podjela unutar samih oružanih snaga”. Vojska je dodatno raspirila bojazan od vanjske zavjere uhićenjem američkog Izraelca Ilana Grapela (kojega su optužili da je poticao sektaško nasilje i pozivao na otpor snagama sigurnosti), uz tvrdnju da je razbila krug egipatskih špijuna koji su radili za Izrael. Konačno, određeni su mediji stali uz vojsku, dovodeći u pitanje sposobnost uzdrmanih civilnih vlasti da u ovakvim nestabilnim vremenima nametnu i provedu zakon i red. Iako su mnoge od tih sigurnosnih prijetnji bile stvarne, sustavno nametanje straha od strane vojske proizvelo je željeno uvjerenje u javnosti da predaja vlasti civilnim vođama može destabilizirati zemlju.

Bratstvo i oružje

Kako bi održao kontrolu nad Egiptom, vojni se vrh oslonio i na pomoć Muslimanskog bratstva. Bratstvo je otvoreno pružilo podršku vojnom vrhu i pomoglo u mobiliziranju širokog sloja ljudi koji su na referendumu u ožujku odlučili da se izbori održe na jesen. Otada potpora VSOS-u ne jenjava. Na primjer, kada su vojnu policiju njezini protivnici optužili da je na prosvjedima 8. travnja na trgu Tahrir (na kojem se zahtijevao civilni prijenos vlasti) upotrebljavala pravo streljivo i nakon što je VSOS utvrdio da se radi o kontrarevolucionarnim snajperistima čiji meci razbijaju jedinstvo vojske i naroda, vođa Muslimanskog bratstva Mohammed Badie podržao je tu teoriju zavjere i osudio svaki pokušaj “razjedinjavanja i rušenja odnosa između naroda i njegove vojske”.

Bratstvo je također u nekoliko navrata poduprlo vojni vrh javno proglasivši prosvjede protiv VSOS-a nelegitimnim. Jedan od primjera bio je bojkot prosvjeda tijekom drugog “dana bijesa” krajem svibnja. Dane bijesa organizirale su omladinske grupe koje su se opirale odluci VSOS-a da izrada novog ustava treba započeti tek nakon izbora. Muslimansko bratstvo organiziralo je provladin prosvjed, nazvavši akcije egipatske omladine “subverzijama petkom”. Kad su mladi prosvjednici skandirajući zahtijevali smjenu vođe VSOS-a Muhameda Husseina Tantawija, Bratstvo je poručilo prosvjednicima da “umjesto što kritiziraju, trebali bi imati poštovanja prema vojsci koja je očuvala revoluciju”. U rijetkim slučajevima kada se Bratstvo pristalo pridružiti prosvjedima protiv vojnog vrha, kao što je bilo početkom srpnja, uvjet omladinskim organizacijama bio je da se odreknu javnih zahtjeva za brži prijenos vlasti u civilne ruke te da se usredotoče na spora suđenja bivšim časnicima i sigurnosnim djelatnicima optuženim za ubojstva prosvjednika tijekom revolucije.

Razlog zašto VSOS vidi Muslimansko bratstvo kao primamljivog političkog partnera svakako nije ideološki, već isključivo pragmatičan: naime, Bratstvo s jedne strane uživa potporu širokog sloja ljudi, a s druge ima ozbiljnih zakonskih manjkavosti. Kad je riječ o masovnoj potpori, Bratstvo je uistinu pokazalo da posjeduje kapacitet mobiliziranja širokog sloja ljudi kako bi se dala javna potpora privremenoj

vlađi, npr. prilikom održavanja ustavnog referenduma. Svaki put kada bi prosvjedi protiv vojnog vrha prešli granice dopuštenog, Muslimansko je bratstvo interveniralo ili smirivanjem prosvjeda ili organiziranjem protuprosvjeda. Ipak, u vojnom vrhu vlada strah od mogućeg islamističkog preuzimanja vlasti, stoga se i razmatra razbijanje Bratstva čim izgubi svaku političku svrhu služenja političkim ciljevima generalskog kadra. Na meti VSOS-a tako će najvjerojatnije biti novoosnovana Stranka slobode i pravde, iza koje stoji Bratstvo. Naime, po egipatskom izbornom zakonu političke su stranke dužne dokazati da se njihovo članstvo ne okuplja isključivo na vjerskoj osnovi. Stranka slobode i pravde uspjela je pridobiti mali dio koptske zajednice, međutim njezino je članstvo pretežito muslimansko. Nadalje, Muslimansko bratstvo formalno se distanciralo od Stranke slobode i pravde, što je dovelo u pitanje njihovu istinsku namjeru odvajanja vjere od politike. Vođe Muslimanskog bratstva uglavnom su svjesni da ako žele zadržati utjecajnu poziciju u egipatskom političkom životu, moraju uvjeriti vojsku da nisu prijetnja društvenom poretku. Jedan je od načina upravo to zdušno dokazivanje odanosti vojnim vlastima.

Neformalno savezništvo između VSOS-a i Muslimanskog bratstva dugoročno se ipak može pokazati opasnim za vojni vrh. U zamjenu za potporu vojska je Bratstvu (koje u tom savezništvu još uvijek ima sporednu ulogu) dopustila sudjelovanje u političkom životu zemlje. S vremenom bi Bratstvo moglo zahtijevati veće ovlasti, što bi moglo dovesti do direktnog sukoba s vojskom. Čini se da vojni vrh ne strahuje toliko od islamističkog državnog udara iranskog tipa koliko od rastuće političke moći Bratstva. Naime, njihova politička moć sve više podsjeća na političku moć turske islamističke Stranke prava i razvoja (poznatije kao AKP), koja je od turske vojske postupno preuzela vodeći politički položaj. U tom slučaju 600 000 odanih članova Bratstva moglo bi predstavljati ozbiljnu prijetnju kontroli vojske.

U utrci za boljim ugledom

Oснаžen potporom Muslimanskog bratstva i ostalih obnovljenih stranaka, VSOS zasigurno neće dopustiti daljnji proces demokratizacije Egipta. Čak i da ne uspije u potpunosti zadržati kontrolu nad političkim strukturama, vojni će vrh i dalje imati dovoljno snage da se odupre unutarnjim i vanjskim protivnicima. Postavlja se dakle pitanje kako egipatske liberalne snage i međunarodna zajednica mogu uvjeriti VSOS da prihvati demokraciju?

Čini se da SAD ima poseban utjecaj na egipatsku vojsku. Naime, svake godine Washington daje egipatskoj vojsci 1,3 milijarde dolara pomoći te pokriva oko 80% njezinih troškova nabave. Osim toga, kako bi ojačala posrnulu egipatsku ekonomiju, Bijela kuća ponudila je milijardu dolara rasterećenja duga i dvije milijarde dolara investicija u privatni sektor. SAD također pomaže Egiptu pri dobivanju pomoći od međunarodne zajednice – predsjednik Obama u svibnju je uspio uvjeriti

predstavnik zemalja G-8 da ulože milijarde dolara u egipatski razvoj. SAD stoga može vršiti pritisak na VSOS jednostavno prijetnjom da će obustaviti svaku daljnju financijsku pomoć.

Ipak, SAD nema dovoljno snage za promicanje demokratizacije Egipta. U prvom redu, strateški interesi SAD-a mogli bi se ispriječiti egipatskim unutarnjim stremljenjima vezanim uz reformu sustava. Naime, SAD blisko surađuje s egipatskim vlastima kako bi održao regionalnu sigurnost, među ostalim oslanjajući se na siguran prolaz kroz Sueski kanal te na korištenje egipatskog zračnog prostora, čime neometano nastavlja provoditi svoje vojne operacije na Bliskom istoku i šire. Dakle, da bi se održala dobra suradnja s Egiptom, nužno je održavati dobru suradnju s VSOS-om. Kad je u pitanju demokratizacija, pritisci na VSOS ne idu u prilog strategiji SAD-a. Čak i da se SAD zdušno založi za provođenje demokratizacije, moć djelovanja bila bi mu ograničena s obzirom na opću slabost liberalno-demokratskih stranaka, naklonost velikog dijela društva vojsci te tradicionalno nepovjerenje prema vanjskopolitičkim namjerama SAD-a. Ni 1,3 milijarde dolara vojne pomoći ne može ostvariti željene rezultate jer vojni vrh na tu pomoć gleda kao na svojevrsnu nagradu za održanje mira s Izraelom.

Uzevši te činjenice u obzir, SAD se za nastavak demokratizacije Egipta može zalagati još jedino tako što će iskoristiti zabrinutost vojnog vrha zbog svog javnog ugleda. Kao što se moglo vidjeti tijekom revolucije, vojska i dalje uživa najveći ugled u egipatskom društvu kao simbol jedinstva i zaštite naroda. Iako su egipatske snage bile ponižene u ratu s Izraelom 1967. godine, njihovi su vojni uspjesi u ratu 1973. godine, kojima su stvoreni preduvjeti za vraćanje Sinaja, obnovili poljuljano dostojanstvo. Otada, pažljivo gradeći vlastiti mit, egipatska je vojska stvorila i održala neupitnu popularnost u narodu, s javnom podrškom od oko 90%.

No veličani vojni vrh postao je osjetljiv na bilo kakav oblik kritike. Na primjer, kada je 2006. godine došlo do brodoloma u Crvenom moru u kojemu je poginulo više od tisuću ljudi, vojska je optužena da nije dovoljno brzo poslala pomoć. Umjesto da dopusti javnu provjeru, vojska se umiješala u istragu parlamentarne komisije čiji je rezultat na kraju pokazao da vojska ne snosi nikakvu odgovornost. Nakon revolucije VSOS pokazuje isti animozitet prema bilo kakvoj kritici. Kada je privremena vlada održala prvi javni sastanak s omladinskim grupama, glasnogovornik vojske je, djelujući uvrijeđeno i zbunjeno, otkrio da je VSOS zabilježio 23 slučaja lošeg predstavljanja vojske u medijima, upitavši se je li takvo negativno izvještavanje zloupotreba slobode izražavanja. VSOS je također na vojnom sudu sudio mnogim novinarima koji su kritički pisali o vojsci tvrdeći, među ostalim, da je pucala na prosvjednike te da je čak pojedine žene koje su sudjelovale u prosvjedima podvrgavala testu nevinosti. Vojni je vrh uspio osuditi nekoliko novinara koristeći se regulativom po kojoj je "vrijeđanje" egipatske vojske kriminalna radnja. Neodređenost

pojma *vrijeđanje* u ovom slučaju daje vojsci neograničenu moć u proganjanju svakoga tko joj se suprotstavi.

SAD za početak može iskoristiti prednost prevelike zaokupljenosti vojske vlastitim ugledom. Kao prvo, Washington bi trebao pohvaliti VSOS za svaki njegov poduzeti korak u provođenju demokratskih reformi. SAD je trebao javno poduprijeti vojni vrh kada je u ožujku pojačao pravni nadzor nad izborima, kao i kada je u lipnju podupro pravnu nezavisnost suda koji je ukinuo općinska vijeća. Ako SAD nastavi takva javna odobravanja, VSOS bi mogao shvatiti koliko prednost donosi istinska liberalizacija u vidu moguće financijske pomoći međunarodne zajednice.

Međutim, ako se VSOS ispriječi na putu daljnje demokratizacije, SAD bi trebao otvoreno negodovati – najprije u razgovorima zatvorenim za javnost, a potom, ako bude potrebno, i javno. Kada vojni vrh prekrši demokratske principe, Obamina ga administracija mora kritizirati. Na primjer, kada su krajem lipnja egipatske unutarnje snage sigurnosti ranile više od tisuću ljudi koji su prosvjedovali zbog ubijenih prosvjednika u revoluciji, Bijela je kuća trebala oštro osuditi VSOS i pozvati ga da provede iscrpnu istragu. Umjesto toga glasnogovornik State Departmenta izjavio je kako je “egipatska vojska bila primjer pravog profesionalnog djelovanja za vrijeme događaja na trgu Tahrir (...) na njoj je sada da na transparentan način ponese taj duh naprijed te ostane vjerna vladavini prava”. Takvim je očitovanjem propuštena prilika.

SAD također mora spriječiti VSOS-ovu praksu opravdavanja svojih postupaka skrivanjem iza dobrih odnosa s Washingtonom. Na primjer, kada je general Shahin inzistirao na tome da vojska dobije posebnu zaštitu novim ustavom, svoj je zahtjev opravdao tvrdnjom da američka vojska u SAD-u zakonski uživa istu povlasticu, što naprosto ne odgovara istini. Obamina je administracija morala javno opovrgnuti Shahinove javne navode i naglasiti da je, za razliku od Egipta pod sadašnjim VSOS-ovim režimom, u SAD-u vojni proračun u javnoj domeni, da su pitanja nacionalne sigurnosti pod nadzorom Kongresa te, što je možda najvažnije, da vojska u SAD-u ne oblikuje, već izvršava politiku nacionalne sigurnosti.

Takva taktika za SAD predstavlja određeni rizik. Ako se oko nečega gotovo sve struje u Egiptu slažu, onda je to tvrdnja da bi Egipat trebao tražiti neovisnost o prevelikom utjecaju Washingtona. Egipćani bi javnu kritiku SAD-a mogli protumačiti kao vanjsko miješanje u unutrašnje stvari zemlje, time stvoriti zastoj i dati prednost učvršćivanju vlasti VSOS-a. S druge strane, ako pritisak na vojni vrh ne pokaže željene rezultate, kredibilitet SAD-a mogao bi biti ugrožen, kao i cjelokupna suradnja dviju zemalja.

Čak i kad bi bilo tako, Obamina administracija može izbjeći moguće zamke. Umjesto da vojnom vrhu govori što da čini, Bijela bi kuća trebala postaviti pitanje u kolikoj je mjeri on iskreno predan demokratizaciji. U namjeri da oblikuje politički

sustav po svojoj želji vojska se oslanja na opću percepciju svojeg mitskog ugleda i na rašireni strah naroda od nestabilnosti. Zaokupljenost vojnog vrha svojim ugledom SAD bi trebao iskoristiti kako bi utjecao na VSOS da podupre demokratsku budućnost Egipta.

S engleskoga preveo

Petar Popović

Jeff Martini, Julie Taylor

MILITARY SUPERVISION OF DEMOCRACY IN EGYPT:
ENDEAVOURS OF THE ARMY TO CREATE
THE EGYPTIAN FUTURE

Summary

The text analyzes the ambivalent role of the army in the recent Egyptian revolution and the ensuing process of democratic transition. On the one hand, the overthrow of Hosni Mubarak's regime was a result of the activity of the army, which supported the protesters since the onset of the revolution. The Supreme Council of the Armed Forces, the military body which has taken over power in Egypt, promises to ensure a peaceful transfer of power within a free and democratic system. On the other hand, some acts of the military authorities in the transitional period suggest that, in the next period of time, precisely the army could become the main blocking factor of the process of democratization. The authors deem that the main goal of the army is not to hold on to power, but to build such a political system in which it would enjoy a privileged position, free from civilian control. In the authors' judgement, if a halt to the process of democratization is to be prevented, the USA must make use of its influence and persuade the military leaders, who are preoccupied with their own reputation among the public, to carry through the initiated reforms.

Keywords: Egypt, Egyptian revolution, democratic transition, civilian control, army